

הלילה הזה הוא מזמני השמחה הגדולים ביותר בעם ישראל, וכלשון חז"ל (פסחים פה:): כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא, שהיא שמחת בכי' האירוסין והבחירה בעם ישראל לעם הנבחר.

והנה ע"פ היסוד שכתב הר"ן (גדרים ל.) שענין הקידושין הוא שהאשה מבטלת דעתה ורצונה ומשויא נפשה כדבר של הפקר לגבי המקדש, כמו כן לא שייך בכי' ארוסין בין קוב"ה וישראל אלא אחרי התבטלות גמורה של יהודי לה' אלקיו, דהיינו שיבטל להקב"ה את כל מהותו כוחותיו טבעיותיו ותכונותיו בכחי' אין ואפס לפניו ית"ש. וזה לא שייך אלא כאשר אינו משועבד לשום דבר חומרי, ולכן החג הק' הזה הוא זמן חרותנו, שנשתחררנו משעבוד מצרים, וכמ"ש דשאני גלות מצרים מכל שאר גלויות, דמלבד ענין

הגלות היו גם משועבדים במהותם לטומאת מצרים. ובכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים, היינו להשתחרר מכל שעבוד לחומריות, כדי שיוכל להגיע לבחי' התבטלות ואירוסין. וזה גם ענין ביטול חמץ. כדאיתא בספה"ק שחמץ מרמו על כל עניני ישות וחמרנות ומצה היא בכי' אין. והנה כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' חומ"צ) בכיאר מצות השבתת החמץ שיבטלו בלבו ויחשוב אותו כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל, ובארנו בזה שהכוונה שמבטל רצונו לרצון השי"ת, דמה שאוכל כל השנה חמץ הוא דכך צוה הקב"ה, ובחג הפסח שבו צוה הקב"ה לא לאכול חמץ הריהו מבטל רצונו לרצונו ית' וממילא הוא אצלו דבר שאין בו צורך כלל. וכל זה הוא כאמור שכדי לזכות לבחי' ארוס וארוסה צריך יהודי ראשית לבטל עצמו דעתו ורצונו להשי"ת.

מאמר ששי

גודל קדושת ליל הסדר

א.

לכחי' דף חלק ע"י אתערותא דלתתא, שע"י התשובה נעשה ראוי לפתוח דף חלק ולהתחדש כברי' חדשה, ובליל פסח הוא מכח אתערותא דלעילא כמו שהי' ביצי"מ שהיתה בגודל גילוי האהבה, שהקב"ה גאלנו וקראנו בני בכורי ישראל עוד בהיותם משוקעים כמ"ט שערי טומאה, אשר זו הפלגת האהבה בלא שום שייכות למצב שהיו בו. שמכח גילוי אהבתו ית' לישראל כליל יצי"מ בכחי' דלוגו עלי אהבה מסוגל איש יהודי להתחדש בכחי' דף חלק, וע"כ ההתחדשות כליל הסדר אינה צריכה לפעולות ומעשים מצד האדם אלא מכח זה שהקב"ה מגלה בו את גודל אהבתו הריהו מתחדש כברי' חדשה בזה הלילה, ומתקיים בו ואשא אתכם על כנפי נשרים כמאמר הרה"ק מברדיטשוב זי"ע שהוא כעין שביארו בראשונים הכי' בתהילים (קג) תתחדש כנשר נעורייכי (עי"ש ברד"ק בשם הרס"ג), כנשר הזה שכאשר הוא מזקין משיר את נוצותיו הישנות ומתחדש בנוצות חדשות כן היא ההתחדשות של יצי"מ שיהודי מסוגל

מאמר צדיקים "ליל שמורים הוא כמו יום הכפורים", וכך ראו תמיד בכחי' עם ישראל בכל הדורות את מעמד ליל שמורים, וכן אצל האנוסים אפילו אלו שהיו רחוקים ביותר מיהדות שמרו על ב' זמנים אלו ככבת עין במס"נ, וישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם ויודעים על מה יש לשמור במיוחד. (ועי' בזו"ח ב מ: ולא אשתצי מדרי דרין). ויש לבאר השייכות של ב' ימים גדולים אלו אהדדי. כן יש לדעת מה טעם נהגו ללבוש בגד לבן בב' זמנים אלו.

וי"ל דהנה גוון לבן מורה על דף חלק. שכל הגוונים אדום או שחור וכדו' כבר נעשתה בהם איזו פעולה, אבל גוון לבן עוד לא נעשה בו מאומה, ומורה על דף חלק. וזה מסגולת ב' העתים הק' הללו אשר בהם מסוגל כל איש יהודי להתחדש כברי' חדשה בכחי' דף חלק, אלא שביהכ"פ מגיע יהודי

להתחדש בלילה הזה כברי' חדשה. וזה טעם לבישת הקיטל בבי' הזמנים האלו, להורות על ענין ההתחדשות השהו בשניהם, שבהם יכול איש יהודי להתחדש ולפתוח דף חלק וחדש בחייו הרוחניים.

ב.

וי"ל בעוד אופן, דהנה גוון לבן מורה על ביטול הישות, כי כל גוון אחר אדום או שחור וכדו' הרי הוא צבוע במשהו ויש בו איזו ישות, משא"כ גוון לבן כשהוא לבן במקורו ולא נצבע כלל הרי אין בו מאומה והוא בבחי' אין המורה על ביטול הישות. וזה ענין הקיטל, שהוא גוון לבן, להורות על בחי' אין. וענין זה של ביטול הישות שייך בבי' העתים הק' הללו כדאיתא בקדושת לוי (עניני ר"ה) על יוהכ"פ דידוע שאינו מכפר עד שיהודי מבטל את כל ישותו להשי"ת בבחי' אין, שהוא וכל כוחותיו וכל מה שיש לו בטלים ומבוטלים להשי"ת, וכמ"כ בפסח שייך ענין זה, כידוע שחמץ מרמז על ישות ומצה היא בחי' אין, שאין בה מאומה לא מלח ולא תבלינים והיא כולה בבחי' אין שהוא ביטול הישות, אשר זה ענינו של הלילה הזה להגיע לביטול הישות כמו ביוהכ"פ. ואמנם ביוהכ"פ העיקר הוא היום, כמו שנקרא "יום הכפורים" (ועיין שבועות יג. ברש"י ד"ה כגון וז"ל שאין מכפר אלא יום כדכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם), אך ליל הסדר הוא הפעם היחידה שעיקר המדרגות הוא בלילה, כמו שייסד הפייטן אז רוב נסים הפלאת בלילה, וגדול מאד ערכו של הלילה הק' הזה.

והנה בבי' זמנים אלו מתחילין בלשון "כל" כל חמירא וכל נדרי. כ"ל גימ' חמישים, ומרומז על מדת הבינה שיש בה נ' שערי בינה. דאיתא מהאריז"ל שבבי' זמנים אלו עולים עד בחי' בינה. בליל יוהכ"פ עולים לבינה, ולכן יכולים אז להתיר נדרים. וכן בפסח דכתיב וחמשים עלו בני מאמ"צ הוא סוד נ' שערי בינה המבטלים נ' שערי טומאה, כדאיתא בזוה"ק. ולכן מתחילין בתרוויהו בלשון כ"ל שבגימ' נ'. והנה מדת בינה היא המדה השמינית לעילא מז' ימי הבנין, המרמזת על הנהגה על טבעית, שהיא לעילא מכל דרגא.

ג.

ובאופן מיוחד איתא על גודל השמחה שהיו שמחים בלילה זה, וכלשון חז"ל (פסחים פה:): כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא, ובזוה"ק בענין ספור יצי"מ (אשר כל תיבה שם חוצבת להבות אש) הפליג לבאר כמה חדי קוב"ה בהוא ספור, ובי' שעתא כניס קוב"ה לכל פמליא דילי' ואמר לון זילו ושמעו סיפורא דשבחא דילי דקא משתעו בני וחדאן כפורקני וכו'. ובסידור האריז"ל כותב שאין זמן שמחת השכינה כ"כ כמו בלילה הזה. מכל זה נלמד לדעת גודל השמחה שיש בליל סדר פסח בעליונים ובתחתונים עד שהלילה הזה הוא הזמן השמח ביותר מכל השנה. והטעם בזה, כי ענין יצי"מ מלבד עצם הגאולה כולל גם מה שאז נהיו ישראל העם הנבחר, שזו השמחה הגדולה ביותר, כמאמר הרה"ק ר"ב ממז'בוז זי"ע, שפ"א אמר לאנשיו בשולחנו הק' שיגלה להם את הסוד של יצי"מ, ומיד נדחקו כולם כדי לשמוע, ואמר "אלמלא הוציאנו הקב"ה ממצרים הרי היינו צוענים". ומשום כך זה זמן שמחה יתירה כי בו נתעלו להיות העם הנבחר, והוא בחי' שמחת אירוסין, כי בחג הפסח נהיו ישראל בבחי' מאורסים להקב"ה כביכול, כמאמר מן אדמו"ר בב"א זי"ע, בחמרא גו כסא, אלו ד' כוסות, ומדאני אסא זו אכילת מצה, לארוס וארוסה, היינו קוב"ה וכנס"י כי פסח הוא בחי' אירוסין עד שבועות שאז הוא בחי' נישואין, ואם כי לכאורה בחי' נישואין יותר גבוהה, כי היא התכלית, מ"מ השמחה הגדולה ביותר היא בזמן האירוסין שבו מתברר ונקבע הענין והכל אח"כ המשך לזה. וזה גם ענין בראש כל מועדות נשאת פסח, כיון שבו נבחרנו לעם קדשו בבחי' אירוסין, וכמ"כ עוד מן זי"ע (במכתב) בענין רוממות תקופה זו שבין פסח לשבועות, שהיא בבחי' אירוסין בין ישראל להקב"ה. ואם אמרו חז"ל בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, כמ"כ בודאי מתחדשים בכל שנה כל הבחי' וההארות שהיו אז, הן עצם הגאולה והן היותנו לעם הנבחר, ומתחדשת בחי' אירוסין כדרך שהי' ביצי"מ שהי' בבחי' ארוס וארוסא.

והנה כתוב (ישעי' ל) השיר יהי' לכם כליל התקדש חג. אם אמנם לא מצינו במפורש שאמרו ישראל שירה בליל התקדש חג הפסח, אך משמעות

הכ' שזה כל מציאות סדר ליל התקדש החג, שכולו אומר שירת איש יהודי לאלקיו על אשר בחר בנו להיות לו לעם, וכח' שיר זה המבטא תוקף רגשות קדושת הלילה היא לעילא מכל שירתא וברכתא, וכל סיפור יצי"מ והגדת לבנך וכן אכילת מצה ומרור והכוסות מתאחדים לשיר עילאי זה.

עוד י"ל בענין השמחה של יום זה, כדאיתא בפר"א (פ"ג) הלילה הזה כל העולם כולו אומרים בו הלל ואוצרות וטללים נפתחים בזה הלילה.

והעליונים אומרים בו שירה. והיינו שענין טל קשור במיוחד ליום זה, ואסמכוהו על ברכת יצחק ליעקב ויתן לך האלקים מטל השמים וגו' שהיתה ביום ראשון של פסח, ע"כ יום זה מסוגל לטל. והנה ענין הטל וחשיבותו שכל השפע העליון יורד ע"י הטל, ואין לעולם קיום בלא טל, והוא רומז על טלא עילאה שממנו כל השפע הנשפע לעולם בגשמיות וברוחניות. ע"כ זה היום השמח ביותר מכל השנה שהעליונים אומרים בו שירה, מכיון שבו יורד שפע הברכה לעולם.

מאמר שביעי

מצות ספור יציאת מצרים

א.

לנו כמצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו, הכל לפי דעתו של בן, ע"כ. והנה מדבריו משמע שהמצוה והגדת לבנך שייכת גם כשהבן גדול מאביו בחכמה ויודע יותר ממנו, שכתב דצריך להודיע לכל בן לפי דעתו והבנתו, ולכאורה צריך ביאור מה ענין יש לספר ביצי"מ לבן כזה בשעה שאין לאב כלל מה לחדש לו. כמ"כ יש להבין בעצם המצוה והגדת לבנך, שהיא גם באופן שאינו מחדש לבנו השתא יתר על מה שסיפר לו אשתקד, ומה ענין יש בסיפור יצי"מ כגון דא. אכן ע"פ האמור במאמר רביעי דפסח הוא חג האמונה, וליל הסדר הוא בחי' ראש השנה לאמונה, וזהו כל ענין המצוה לספר ביצי"מ לחיזוק והשרשת האמונה בלילה הזה, י"ל דבמצות והגדת לבנך קבעה התורה"ק כח עילאי מיוחד המסוגל ביותר להשרשת אמונה, שע"י שהאב מספר סיפור יצי"מ לבנו, ומעביר אליו את מה שהוא שמע מאביו ורבו, שהם שמעו ג"כ את הסיפור הזה עצמו מאבותיהם ורבותיהם וכן הלאה עד לדור של יציאת מצרים, ע"י הם מתאחדים באמונתם עכשיו עם כל שלשלת הדורות של עם ישראל עד לדור יצי"מ, וענין זה מסוגל ביותר להשרשת האמונה. והזמן המסוגל לזה קבעה התורה שהוא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, שאז הזמן מוכשר באופן סגולי להשריש האמונה מאבות לבנים, וע"כ אף אם הבן יותר חכם

ואפילו כולנו חכמים וכו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. יש לבאר בענין זה של סיפור יצי"מ מה היא פנימיות המצוה. כמ"כ מה המיוחד שבמצוה זו, שכל המרבה בה הרי זה משובח, ולא מצינו ענין כזה בשאר המצוות, אשר תיכף כשמקיימן יוצא ידי חובתו ואין שום ענין להרבות בהן, כדוגמת ק"ש שאדם קורא פ"א ויוצא בזה, או שופר לולב וכזית מצה שאין בהם ענין לחזור ולקיים עוד ועוד פעמים. גם בענין יצי"מ עצמה יש מצוה בכל יום, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, שמקיימן אותה ע"י שמזכירים פ"א יציאת מצרים בק"ש, ואין בה שום ענין דכל המרבה הר"ז משובח, מדוע א"כ דוקא במצות סיפור יצי"מ של ליל ט"ו בניסן אמרו כל המרבה הרי זה משובח.

והנה כתב הרמב"ם במצות והגדת לבנך (הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ב): מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך לפי דעתו של בן אביו מלמדו. כיצד אם ה' קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחרות. ואם ה' הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע